

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	20 cèntims.
Número atrassat	30 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Els mesos de l'any, pàg. 2. - Corpus, pàg. 3. - Aforismes i proverbis, pàg. 5. - Nostra premsa, pàg. 6. - Aforismes i proverbis, pàg. 7. - Cançons populars, pàg. 8. - Corpus, pàg. 10. - Una locució popular, pàg. 12. - Contes vells... forjats de nou, pàg. 13. - Una locució popular, pàg. 16. - Catalans notables, pàg. 17. - De quan a Girona sols hi havia un rellotger, pàg. 19. - La Custòdia de la Seu de Barcelona, pàg. 20. - El llorer que va plantar Mn. Cinto, pàg. 24. - Antologia poètica, pàg. 25. - El Teatre Cataià, pàgina 26. - Aforismes i proverbis, pàgina 29. - Vilanova i La Geltrú, pàg. 30.

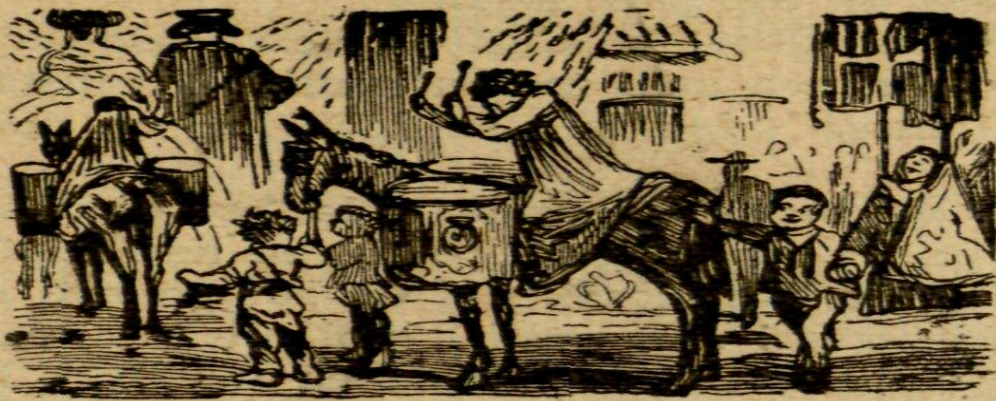
Els mesos de l'any

JUNY

PER A PASSAR L'ESTONA...

UNA altra... Les dones que naixen pel juny, són bastant boniques, però solen tenir temperament limfàtic. Són extremadament sensibles i capricioses; no sempre saben de viure, ni deixen viure. Plauen, però, moltes vegades, per llur graciositat. Per bé que un xic indolents, són capaces d'accions enèrgiques.

Els homes tenen una intel·ligència viva i decantada vers les coses belles. De l'una banda els plau de fer diners, de l'altra banda, els plau de donar-se gustos i viure en bon confort. Per ganes de tenir una vida còmoda, amen la llar i la família.

Corpus

HEU oït com el nostre Emili Vendrell canta el "Corpus", d'En Zamacois?... No us alegra el cor aquella música intrèpida i aquell cant tan optimista que parla del Corpus?

Jo encara recordo el Corpus... aquell pas solemne dels soldats i la Custòdia, aquell repic de timbals i aquell dringar de campanes; el sonar de les trompetes i la remor dels canons. Les llumeneres de la ciutat, aquell "ou com balla" de la Seu, tot guarnit de cireres, aquelles alleluies tan típiques pels infants... i les roselles, la ginesta, les flors, les serpentines, els caps-grossos i els gegants, les timbales de la ciutat, els gremis menestrals i la Bandera de la Ciutat...

Com s'ha perdut tot!!!: com visió vagarosa tota aquella coloraina del Corpus va dibuixant-se esmaperduda en el fons infinit dels nostres records, car cada dia s'escola en un nou munt de dades que servem dins l'arxiu espiritual íntim de cadascú.

Anem ara a referir curiositats d'aquell Corpus, divulgant coses no gaire conegudes.

LA CUSTÒDIA.—La Custòdia, és obra d'un orfebrer anònim del segle xv; és d'argent i or de 22 quirats. Té unes corones votives del segle xiv, el segell del bisbe Sant Olegari, un collar del Toisó d'Or de Carles V i altres joies. Resta collocada damunt d'un soli d'argent daurat que, junt amb la Custòdia, hom el creu d'una valor extraordinària. La tradició diu que el soli fou dels reis d'Aragó, lliurant-lo a la Seu el rei Martí I, l'últim rei català-aragonès. Sembla que el soli fou construït en 1366. En 28 d'octubre de 1493 el rei Joan II féu amb ell llur entrada triomfal a Barcelona, després de la victòria del Rosselló.

Hom creia —diu la tradició— que la Custòdia seria arrabassada un dia pels segadors.

CAMPANA.—Quan la Custòdia eixia de la Seu, una campana dringava amb tocs solemnes. Aquesta campana és "La Tomasa"; fou fosa en 1539 i té un pes de 3,336 quilos.

L'OU COM BALLA.—Entrant a la Seu per la porta de Sant Sever, en els claustres, s'hi veu un templet la clau del qual figura Sant Jordi. Pel Corpus aquest templet era guarnit de roses i damunt del brollador s'hi col·locava la closca d'un ou que es mantenia en equilibri. Segons al-

guns cronistes, "l'ou com balla" volia significar la Custòdia amb la Sagrada Forma plena de raigs de llum. És un costum tradicional i popular que hom creu esdevé del segle XVIII.

CORPUS IGNORAT.—En mig de les coses del Corpus que nosaltres no hem arribat a conèixer, hi han les següents:

En el decurs de l'Octava de Corpus la Custòdia restava exposada a la Sagristia de la Seu —diríem millor el soli—, on un escolà feia una relació adient del soli i de les joies, en mig de les quals un gall d'esmalt hi era representat. I l'escolanet acabava dient:

"Aquí hi ha un gall, gallaret

"que, quan canta, diu si hi ha res per l'escolanet".

El matí del Corpus era ple de banderes i penons dels gremis menestrals, els quals tenien llurs ensenyes a casa del banderer. A les cinc de la tarda hom cridava als banderers per l'ordre que els hi corresponia d'anar a la processó; si a la tercera crida el banderer no hi anava, el gremi corresponent pagava una penyora. Tots els indivi-

dus dels gremis, a l'hora de la processó, portaven ventalls de palla guarnits d'argent, flors i sedes.

Com que el Corpus pertany a les festes movibles, hi ha la següent dita:

“De prop o de lluny,
”Corpus el Juny”.

A la vespra del Corpus, antigament, eixien als carrers els gegants, l'àguila i el lleó, símbols que el Municipi feia passar pels carrers i que es veien a totes les processons de l'Octava del Corpus. Amb ells hi anaven els timbalers de cavall, el qual toc donà lloc a què es popularitzés la lletra següent, al compàs dels tocs:

“Tram...!
”Trampes!... trampes!
”Tot són trampes!”

i d'aquí va venir que els timbalers fossin coneguts per les “trampes”.

Les efemèrides barcelonines diuen: — “5 de Juny de 1603: — *Los magnífico consellers, per la tarda, acompanyats de sus promens sortiren del porxo de Sant Jaume amb los tabals, tompetas y menestrils, dirigint-se a la Seu on acompanyaren a la processó de l'Octava del Corpus*”.

I per acabar, diríem quelcom del “Corpus de Sang”, però ens trametem a ço inserit ja en aquest sentit (*).

RAMON BOTEY I OROBITG.

(De “Amics del Folklore de Catalunya”).

* Vegi's CURIOSITATS DE CATALUNYA, núms. 10 i 11 del 7 i 14 de març d'enguany, article «Corpus de Sang», del col·lega Josep Maria Salas i Julià.

AFORISMES I PROVERBIS

Amb l'amargor de la malaltia coneix hom la dolçor de la sanitat.

Qui no vol creure sa mare, ha de creure la pell de cabra.

La vídua rica, amb un ull plora i amb l'altre repica.

Com més mar, més vela.

Massa gran pes de pomes, fa trencar les pomeres.

PADRE DE FAMILIA

SEMANARIO DE EDUCACION Y DE MORAL

ADVERTENCIAS.

Este Semanario se publica los domingos y cuenta de 8 páginas en 4.º mayor. Además le acompañan 2 pág. en 8.º de alguna obra o folleto morales e instructivos.

En Barcelona se suscribe a razón de 4 rs. el mes, en la librería

de Oliva y Formosa, calle Atocha, núm. 33. Pagar en plaza del Ángel y Ginebra, calle San D. Jaime 1.º. Fuera de Barcelona a 4 rs. por trimestre. No se cobra por correo alguna tasa de transporte, embalaje y acompañante. Una carta de pago debe dirigirse a la librería de Oliva y Formosa, núm. 33.

IDEAS FALSAS DE LA IGUALDAD.

Los hábiles explotadores del género humano han tenido siempre por máxima, que mas vale calumniar que razonar; porqué razonando ó discutiendo la verdad ignora, y calumniando la verdad ignora, que es lo que interesa á los que trafican con las creencias de los ignorantes. Así, en todos tiempos, los que están rellenos hasta sentir náuseas, según califica á estos explotadores S. Asterio, han dicho y repetido que la igualdad es imposible, y para probarlo se han valido del sofisma siguiente:

Los hombres nacen unos machos, otros hembras.

Unos primeros, otros después.

Estos flacos, aquellos fuertes.

Los hay enfermos, y robustos.

Con talento y sin él:

Es así que estas diferencias son insuperables: luego es imposible el establecimiento de la igualdad.

Hé aquí el grande argumento contra la igualdad.

Si hubiese hombres tan faltos de juicio que pretendiesen que los individuos de la

especie humana son todos una en esencia y naturaleza, como talentos y talentos tendrían entre ellos sobras para combatir con este género de argumentos; pero felizmente la locura humana no puede llegar á este extremo. De otro modo se sentiría la igualdad, pero los que encuentran su orgullo en el orden actual de cosas, toman siempre la parte ridícula de una idea llevada al extremo, y la combaten y quieren dar á entender á todo el mundo que es lo ridículo que defienden los partidarios de una doctrina sensata y moral, que no conviene á las preocupaciones de su orgullo.

Combatiendo la igualdad en estos términos, logran por un tiempo dado el objeto que se proponen, esto es, interesan á los ignorantes en el objeto de su ridículo, pero como no es posible estar mucho tiempo frente una luz con los ojos cerrados, los ignorantes empiezan á abrirlos de su entendimiento, y á pesar de que están algo deslumbrados, comprenden la igualdad tal cual debe realizarse un día, tal cual ha comenzado á realizarse.

Fijémosnos en la naturaleza humana, busquemos las calidades comunes á todos los

Nostra Premsa

“EL PADRE DE FAMILIA”

NARCÍS Monturiol —inventor de *l'Ictini*— fundà a Barcelona un periòdic setmanari titulat *El Padre de Familia*. Aquest periòdic sortí el dia 7 d'octubre del 1849. En l'article de presentació del seu primer número, deia: «Para nosotros la familia es lo más sagrado, y, lo mismo que para los demás, es el arca santa que llevamos a cuestas procurando salvarla de todos los escollos y calamidades. En ella hallamos la mayor parte de nuestros verdaderos goces y de nuestras desdichas reales. Ella nos inspiró nuestros primeros pensamientos, y en ella formamos nuestras primeras ilusiones».

Constava de 8 pàgines, de 247 × 165 mm. Preus de subscripció, per a Barcelona, 4 rals el mes, per a fora de

Barcelona, 14 rals el trimestre. Els primers números foren tirats a la impremta d'A. Teixidó i F. Granell, del carrer de la Palla, 24; després el tiraven a la impremta de Joan Capdevila, carrer de Sant Pau, 68; finalment, i a partir del número 19 del periòdic, se'l tirava el mateix Monturiol en la impremta pròpia que havia posat al carrer de Sant Pau, 72. Així va anar sortint fins al número 23, corresponent al dia 10 de març del 1850, que desaparegué.

El mateix Monturiol, en aquest darrer número, ho explica així: «Se nos ha impuesto una multa de 500.000 rs. por ocuparse nuestro semanario en materias políticas; nuestros suscritores saben bien que ni una sola vez nos hemos ocupado ni en la política española ni en la extranjera; nos hemos visto con la autoridad política, además hemos presentado una solicitud dando nuestras razones; nada de esto ha sido suficiente, se nos exige la multa de nuevo; nosotros creemos que se pretende matar nuestro semanario, por lo tanto no juzgamos conveniente hacerle salir a despecho de las autoridades, y así es que cesamos desde este día».

JOSEP CARRERAS.

AFORISMES I PROVERBIS

Qui no té mals-de-cap, ell mateix se'n procura.

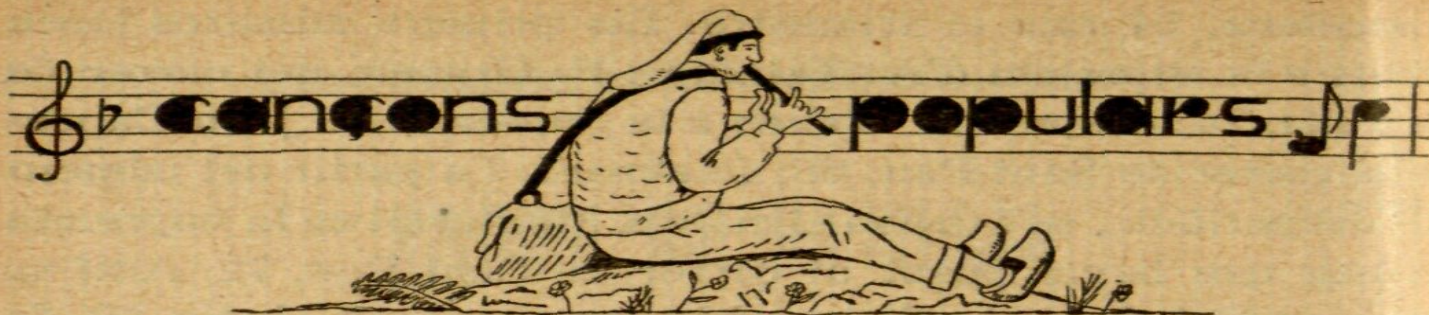
El peix qui cerca l'ham, cerca son dany.

Pedrada en cap d'altre no dol.

Ase vell, carregat de nafres.

La mel no fou feta per la boca de l'ase.

Tristor és malaltia del cor, i dolor malaltia del cos.

M a m b r ú

A França, de bons pares,
birondon, birondon, birondena,
a França, de bons pares,
n'és nat un bell infant.

Al cap de los tres dies,
birondon, birondon, birondena,
al cap de los tres dies
l'en van a batejar.

El rector ja demana:
— Com s'ha d'anomenar?
— Mambrú —els padrins diuen—
— Mambrú, doncs, es dirà.

Als cinc anys a l'escola,
l'en fan estudiar.
Quans els quinze anys complia
un mestre n'era ja.

Llavors totes les armes
va aprende de jugar,
i per valent, tan jove,
cavallê el van armar.

Quan els vint anys complia
ja parlen de casa'l
amb una hermosa dama
de grans habilitats.

El dia de les nocces
una carta arribà:
el rei amb eixa carta
l'envia a demanar.

Mambrú se'n va a la guerra
no sap quan tornarà,
si tornarà per Pasqua
o per la Trinitat.

Les festes són passades,
Mambrú no ha tornat pas.
La dama es fa en finestra
per veure si vindrà.

Ja en veu venir dos patges,
vestits de dol en van.
—Ai patges els meus patges,
quina nova em portau?

—Dama, ta trista nova
massa us farà plorar.
Mambrú n'és mort en guerra,
n'és mort i soterrat.
Malmès d'un cop de llança
el vérem expirar.

De flors tota voltada
la seva tomba està:
n'està en una pineda
al peu d'un roquissar.

Un francolí tot dia
damunt hi va a cantar,
les ales té vermelles,
el bec sobredaurat.
i diu en son llenguatge:
—Déu l'hagi perdonat.

Alegret

A Fran - ça, de bons pa - res, bi - ron don bi - ron-don bi - ron-de - la. A Fran - ça, de bons pa - res n'es nat un bell in-fant, n'es nat un bell in - fant, n'es nat un bell in - fant. Al cap de los tres di es bi - ron - don bi - ron-don bi - ron-de-la al cap de los tres di - es l'en van a ba - te - jar.

(De «Cançons de tot arreu», per Mn. F. Baldelló, 1936).

Corpus *

L: Banderes i domassos als balcons.

PELEGRINANT pels núvols de la terra,
l'embat dels vents em duu, com l'oronell,
damunt dels capitells de cada serra
per abastâ els delits dins de ma pell.

Pelegrinant he vist en cada casa
els gerricons de roses i clavells,
i un llantió fulgent com una espasa
i una gerreta amb mel pels braus donzells.

I en cada llogarret i en cada vila
de llars patriarcals fetes amb fang,
una torratxa austera que vigila
i una bandera encesa d'or i sang.

I a dins de cada cambra clara i neta
pel feinejar de mares i de fills,
s'hi mou amb dolç plaer una animeta
que els guarda de vileses i perills.

Són els cabdills que estima Catalunya
i els duu en el cor com invencible escut:
Sant Jordi de cap casa ell no s'allunya
mentre la Verge ens torna la salut.

Flamegen d'alegria les esposes
i salten com ocells els infantons:

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

* Poesia premiada amb l'Englantina d'argent en els Jocs Florals d'Horta (Barcelona), del 1935.

no hi ha en els cors cap borriçol de noses
ni cap guerrer esmola els esperons.

Reneix la joia pura en aquesta hora
que es tornen d'or els camps plens de forment
i els rius s'omplen de cants quan la font plora
de tant que els cims l'amaren dolçament.

I els ginestars i les flors camperoles
ens duen llurs perfums dins el bon vent
i s'agenollen en les esglesioles
quan Jesús-Hòstia ha eixit triomfalment.

Un vol de campanetes fendeix l'aire
que atrapa el xisclejar dels falziots
que passen com l'abella rondinaire
i s'entafuren, esverats, pels clots.

Domassos als balcons, llum i alegria
dintre els carrers de viles i ciutats;
llençols brunyits pel sol de l'hora pia
que trenquen la tristor dels jorns nafrats.

Llençols, banderes i penons en l'aire
que llencen flams d'amor divinitzat;
altars que s'auriolen de la flaire
que en el camí de Déu hem retrobat.

I la bandera que la Pàtria arbora
dintre els records de malvestats i dols,
flameja, voleiant triomfadora,
al cant dels oronells i rossinyols,

i al cant dels segadors que al camp reposen
quan l'hora que s'esmuny poquet a poc
els duu la pau i en el silenci gosen
la posta d'aquest jorn encès pel foc

de l'horitzó que l'ànima extasia
i posa un prec als llavis esponjats
quan passa la Sagrada Eucaristia
i abraça els cors per l'odi turmentats.

I he vist en el mirar de les donzelles,
el fregadís d'un goig que neix polit
sota del sostre rutilant d'estrelles
i entre el perfum d'encens que ens duu la nit.

I ha entrat al Temple sant l'Hòstia divina
feta un cristall de mel als nostres ulls
i l'ànima amb finor diamantina
s'ha agenollat sense ombres ni esculls.

I he vist brollar un plor dels ulls mig closos
dels vells que amb cor encès feien bon llum
davant l'altar on els sants, delitosos,
omplien les grans naus de cèlic fum.

I en el repòs del còs que el jorn perfila
sota del sostre rutilant d'estrelles
l'ensenya de la Pàtria encar vigila:
encara el glavi sotja el nostre pit.

AMAT GOSALBES.

(De "Amics del Folklore de Catalunya")

UNA LOCUCIO POPULAR

«N'eixugaria més que en raja la canal de l'escorxador»

Aquesta locució retrata d'una manera hiperbòlica els malgastadors o pròdigs, per qui, segons la figura o comparació establerta, fóra insuficient, convertit en diner, el caudal d'aigua que deriva del riu Ter i procedent de l'escorxador de Girona, surt a desaiguar per una canal de pedra en el riu Onyar, per la part del Mercadal.

ENRIC CLAUDI GIBBAL.

Pasta d'heroi

—Amics, això no rutlla prou bé! —exclamà, tot d'una, en Paul.

En efecte, el motor funcionava amb dificultat, roncava desmesuradament, com si quelcom s'hagués interposat en alguna de les bieles.

Paul, aquesta vegada bon xic autoritari, ordenà:

—Tu, Dric, surt a fora i mira l'hèlix com està... De pressa i amb força compte... Pensa que volem a la ratlla dels tres mil...

Amb la llestesa d'un vertader gat, sortí i retornà de seguida.

—Bé, tot! —digué per tota resposta.

Paul, enrojolat a més no poder, perlejant gotes de suor, maldant per no perdre la serenitat que començava a desentendre's d'ell; visiblement nerviós, ordenà novament:

—Bock, feu-me el favor, poseu-vos al volant... Tu, Dric, vina amb mi i compte amb el vertigen!

Tots dos, pilot i mecànic, sortiren al defora. Prèviament subjectaren llurs cossos a l'aparell mitjançant senyals cenyidors.

Tractaren d'escatir el motiu de l'anomalia tot inspeccionant a tort i a dret, mirant i remirant fins el detall més insignificant. No aconseguiren, però, esbrinar res.

El colpejar de quelcom contra els vidres de la cabina, els distraqué de la feina.

Era Bock que feia senyals per tal que un dels dos s'hi atansés.

—Vés-hi, tu, Dric... Torna tot seguit.

Ràpidament, fou al costat de Bock.

—Què hi ha? —preguntà tantost arribà.

—El motor acaba les forces per moments. No hi ha altra solució que, sense perdre ni una engruna de temps, aterrirar sigui on sigui si no volem perdre'ns tots plegats.

—El cas és greu, doncs?

—Desesperat. Sols Déu pot salvar-nos. Cenyeix-te un

paracaigudes, porta'n un altre a n'En Paul i a mi deixo'm el que queda. Si aconseguim poder prendre terra, res no s'haurà perdut. Altrament, sols ens queda el recurs de llançar-nos a l'espai, a mercè del vent.

Diligent, actiu, amb rapidesa extraordinària, després d'haver enllestit els encàrrecs d'en Bock, sortí novament al defora.

—Teniu, Paul! —exclamà en Drick tot allargant el paracaigudes.

—M'ho temia!

—No us alarmeu massa, però. Bock provarà d'aterrar, abans el motor no s'espalli del tot... El que heu de fer és cenyir-vos el paracaigudes.

No pogué pas fer-ho. L'avió s'inclinà marcadament emprenent sobtada davallada.

—Estem perduts! —cridà Paul, amb el rostre encès, els ulls fora de les òrbites.

—Encara no, mon amo! Mentre hi ha vida hi ha d'haver esperança —encoratjà en Drick tot estirant-se per arribar fins on estava el desesperat pilot.

Entretant l'aparell descendia amb la suficient velocitat per a témer seriosament una greu desgràcia.

—Vaig en busca d'una corda, no us mogueu! —recomanà en Drick tantost constatà la inutilitat dels seus esforços per a cenyir el paracaigudes al cos del seu amo.

Com una anguila s'esmunyí vers on Bock feia tot el que humanament era possible per a no estavellar-se.

Cercà i recercà. Per fi sota el petit sac de correspondència trobà el lligam desitjat. Retornà novament al defora. Al passar per davant d'en Bock, sense atrurar-se, s'informà:

—Què, us sembla que la contarem aquesta facècia?

—Un minut abans t'hauria respost negativament. Ara, però, tinc esperances...

Així mateix ho explicà a son amo l'actitud del qual semblava més la d'un musclo aferrissat a la roca que la d'un ésser vivent.

En el rostre d'en Paul s'hi dibuixà el més greu pessimisme. Es considerava vençut, fracassat, anul·lat de la vida. Tot el seu cos era pres d'un gran tremolor. Segons ell, la mort era imminent, irremeiable.

Tenim el motor avariament i, a més, baixem vertiginosa-

ment. En aquestes condicions la catàstrofe és inevitable, per més que en Bock encara confiï en poder planejar.

Inopinadament, quan menys s'ho esperaven, arribà la desfeta, el terrabastall.

—Salveu-vos! —cridà en Bock mentre ell es disposava a fer-ho.

—Bah, bah, mon amo, no us deixeu atuir...

—Tinc por que no es desplegui...

Amb una forta estrebada el féu seguir darrera d'ell.

I així es llançaren al buit aquells dos éssers: l'un, ardit, valerós, desitjós de viure i amb un esdevenir color de rosa per horitzó; l'altre, temorenc, amb la por pintada en el rostre, resignat a la més tràgica de les morts, tenint el més obscur pessimisme per senyera.

Descendiren varis centenar de metres sense que el vent els desplegués el paracaigudes en el qual tots dos anaven penjats. Això, naturalment, augmentà la negror que embolcallava el cor i el cervell del dissortat Paul.

—Som a l'aigua! —pronosticà en Paul.

—Encara no, home! —encoratjà en Dric.

No tardaren a desplegar-se. Ben aviat l'aire els fou propici i el paracaigudes començà estendre's, inflant-se copiosament, gronxant-se en l'espai tan majestuosament que donava bo de veure'l.

—Què hi dieu, ara? —preguntà el jovencell, rient d'alegria.

—M'has salvat, Dric, et dec la vida! —respongué en Paul, amb els ulls plorosos a causa de la gran joia que estava experimentant.

—Ho veieu, home! Si per comptes de lligar-vos al meu paracaigudes, us hagués cenyit el que de dret us pertocava, a hores d'ara tal vegada no fóreu d'aquest món...

—En tu hi ha pasta d'heroi, Dric!

Així les coses, mancaven només seixanta metres per assolir terra ferma quan Dric advertí:

—Mon amo, no caiem pas en terra, caiem en ple oceà. Es precis, doncs, preparar-nos per a no morir embolicats entre el cordam del paracaigudes. Teniu, allibereu la vostra cintura de tota classe de lligams, però, sobretot, no els deixeu anar. Deu metres abans ens tirarem a l'aigua per tal que el paracaigudes caigui una mica allunyat de nos-

altres... Una vegada ho haurem aconseguit hi pujarem al damunt i esperarem que algun vaixell ens empari...

* * *

—Mercès, capità; ens heu salvat la vida!

—Fa poc, potser un tres quarts d'hora, he "pescat" un altre, víctima de l'aviació. Segurament company vostre a judicar per la uniformitat dels paracaigudes.

—Bock, potser? —preguntà Dric.

—S'anomena Bock, tal vegada, el vostre recollit? —demanà Paul.

—El mateix, amics meus! —exclamà el propi Bock, radiant d'entusiasme, tot abraçant als seus companys.

—D'on surts? —inquirien Dric y Paul, gairebé a la vegada.

—Del mateix lloc que vosaltres... —respongué tot rient.

Una petita pausa que Bock trencà de seguida:

—Què, Dric, la contarem o no la nostra aventura d'avui?

—Jo crec que sí! Què hi dieu, mon amo?

Tots tres rigueren a cor obert.

Paul cuità a innovar al seu company Bock la seva gran descoberta, la seva troballa.

—Vaig a dir-vos quelcom que encara no sabeu, Bock. Dric és de la pasta dels herois. Figureu-vos que... —i es posà a explicar detalladament el meritori procedir, l'exemplar conducta del jove mecànic.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

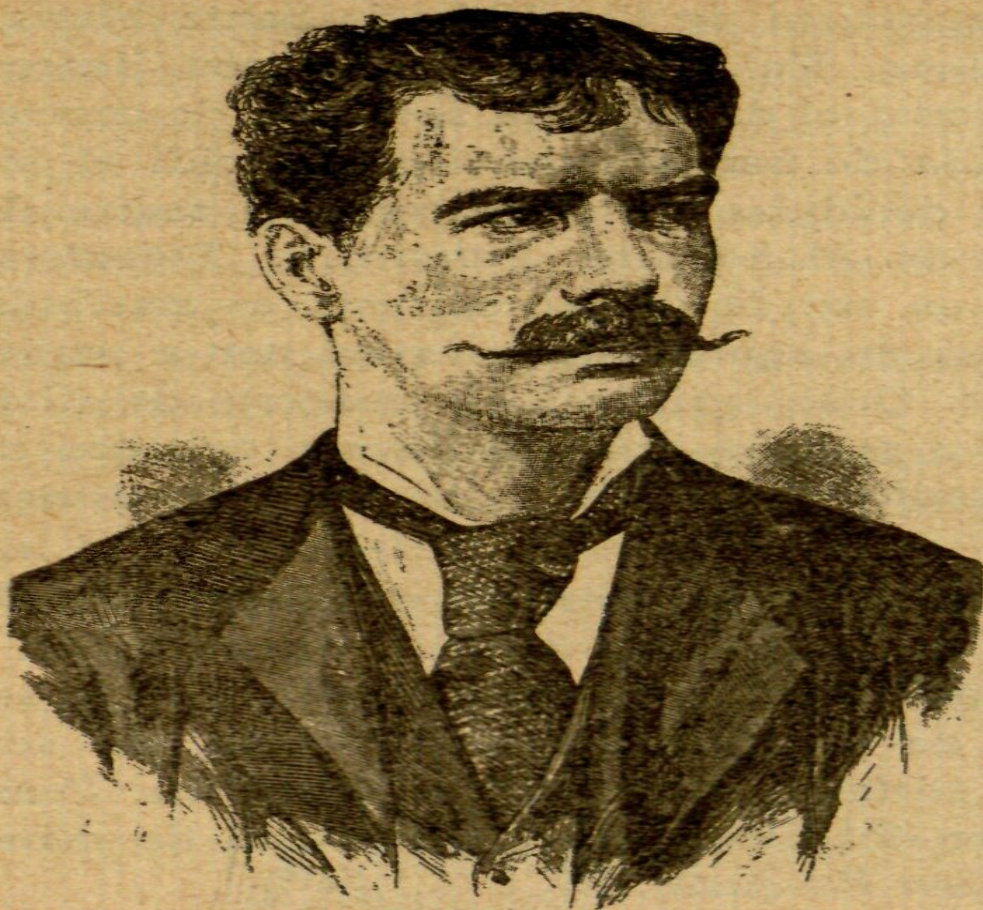

UNA LOCUCIO POPULAR

«Hereu de Girona, o boig o camatort»

Aquest refrany, de caire local, es pot ben entendre que no el va pas inventar cap dels nostres conciutadans, i sí, probablement, algun poble poc amic del nostre. Hiperbòlic com el qui ho sigui més, és el proverbi en qüestió. Segons ell, trista idea la dels nostres hereus o primogènits deuria formar-se, que els suposa pobres d'enteniment, boigs o garrells.

ENRIC CLAUDI GIRBAL.

CATALANS NOTABLES

Llorenç Pagan

AQUEST músic gironí, nasqué l'any 1838, a la població de Celrà, de pares modestos i honrats, senzilla família del camp, que, si tingué la sort de donar a l'art un entusiasta i a Catalunya un fill que lluny d'ella l'honorà en país foraster, ha tingut, en canvi, el dolor incomparable de veure'l separat d'ella, sol, a l'impuls dels atzars i sense més forces per vèncer-los que les que ha pogut donar-li un talent poc comú, la seva incansable activitat i una tenacitat pròpia tan sols dels homes de cor ardent i voluntat inquebrantable.

Essent noi encara, comença Pagan els seus estudis musicals en la capella de la Seu de Girona, dirigida llavors pel distingit professor don Josep Barba, qui l'assenyà al poc temps com a un dels més aprofitats deixebles, i als divuit anys figurava ja a la capella de cant de la susdita catedral.

No havia complert encara vint anys quan va ésser

designat organista de l'església de Santa Maria del Mar, de Barcelona. En aquesta edat el seu desenrotllament físic li produí el canvi de la seva veu de contralt per una de timbrada de baríton, canvi que decidí el jove artista a abraçar decididament la carrera del teatre. Debutà en el teatre de Mahó amb *Poliuto*, *Il Trovatore* i altres òperes, i un cop finida la contracta es traslladà a París, on ingressà en aquell Conservatori per a perfeccionar-se en el cant. Quan arribaren els concerts del Conservatori, féu la seva primera aparició davant del món musical, el jove i estudiós tenor, per haver-se-li transformat la seva veu.

Va compondre algunes cançons, entre altres: *La niña que a mí me quiera*, que arribà a donar-li gran anomena-da. Obtingué Pagans tan brillant èxit, que la seva pàtria, desitjosa de conèixer-lo, va aconseguir, no sense molts esforços, portar-lo contractat a Barcelona l'empresa del gran teatre del Liceu, en el qual cantà de manera admirable el *Don Pasquale*.

No obstant, Pagans deixà el teatre per dedicar-se exclusivament a la música de concert, que en aquest gènere no té rival en els salons de l'aristocràcia de París, a quina ciutat retornà.

Pagans prengué part en els concerts del Conservatori, en les brillants *soirées* que en Saint-Gratien oferia a la cort de Napoleó III la princesa Matilde, en les vetllades musicals de la duquesa de València, en tots els concerts de beneficència, i degut a un incident inesperat en una d'aquelles incomparables festes de Mr. Flaxland, joia i encís del món artístic de París, fou causa de la seva reputació i de la seva fortuna. Es trobava llavors en la capital de França Ricard Wagner, i en obsequi seu va disposar Mr. Flaxland una especial *soirée*, en la qual no havia d'executar-se altra música que l'original del cèlebre compositor alemany. Moments abans de començar rep Mr. Flaxland un atent avís del tenor que havia de cantar vàries peces del programa, dient que no podia assistir-hi perquè estava malalt. Pagans era un dels convidats; hi estava present, no per prendre part en la festa, sinó per disfrutar-ne; arribà al seu coneixement la contrarietat inesperada de Mr. Flaxland, i sense meditar-ho gens, portat de la seva generositat, va oferir de seguida els seus

serveis, que foren acceptats. Pagans no coneixia aquella música d'inextricables secrets i harmonies sorprenents, i sense assaig, sobtadament —com diu Eusebi Corominas Cornell— llegia i interpretava cada una de les seves notes misterioses, arrencant espontànies i seguides manifestacions d'entusiasme. Tal havia d'ésser la seva habilitat, que el mateix Wagner s'alçà entusiasmat a estrènyer-lo als seus braços, tributant-li davant de la nombrosa concurrència el testimoni de la seva admiració.

Pagans, va dedicar-se després a l'ensenyança del cant, essent mestre del millor estil i professor estimat, fins a les darreries de la seva vida.

Va morir a París, l'any 1883.

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

De quan a Girona sols hi havia un rellotger

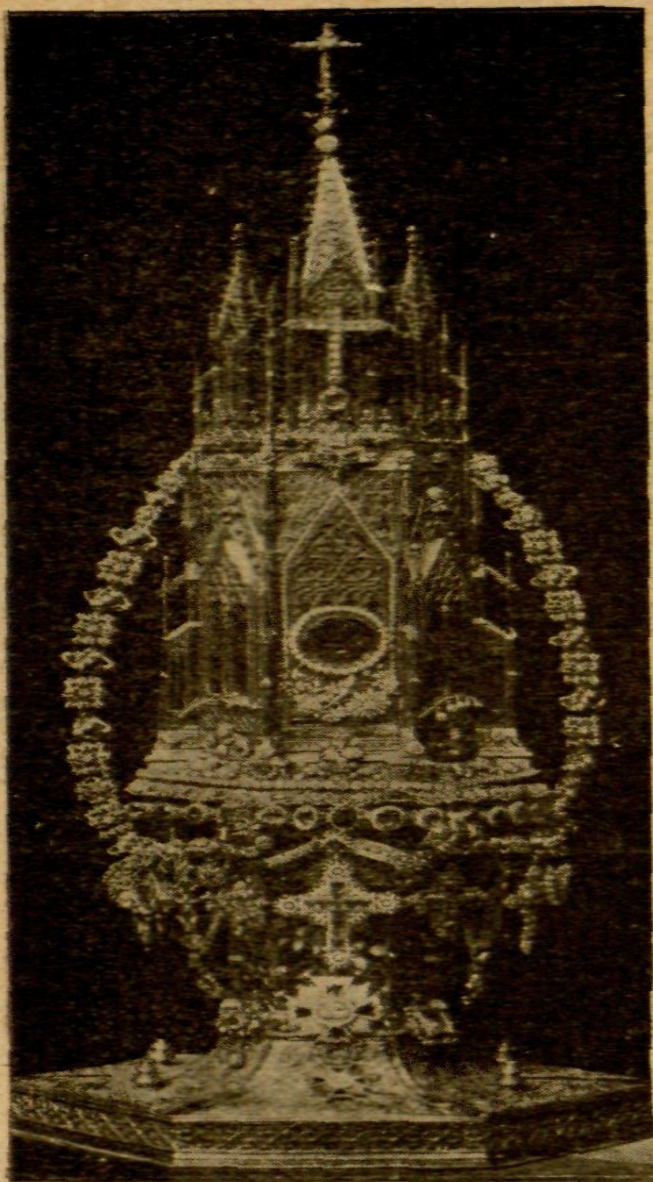
Això no és pas dels temps primitius, no. Total fa poc més de cent anys, d'aquesta singular circumstància.

Així ens ho testimonia un diari de l'any 1827, del dia 18 de febrer, quan diu:

“Con motivo de haber fallecido en la ciudad de Gerona uno de los dos relojeros que existían en dicha ciudad...”.

Aleshores va esdevenir-se que la vídua d'un d'aquests dos rellotgers es va vendre les peces que li restaren; i d'aquesta manera, els dos rellotgers es reduïren a un de sol.

Ara en deuen tocar un parell per cada barri, oi?

La Custòdia de la Seu de Barcelona

POT dir-se amb tota certesa que, entre les joies que han constituït i formen el tresor de la Catedral barcelonina, la més cadbal per les seves bellesa i riquesa és la Custòdia gran, amb la seva cadira.

En la comtal ciutat s'establí en 1319, que cada any es fes la festa del Cos preciós de Jesucrist, el dijous després de Cincogesma, i en 1322 es féu la processó del *Corpus*, que fou la segona celebrada a la cristiandat.

No tenint noves documentals més pretèrites de la Custòdia, que les consignades en documents del 1366, d'aquesta data hem de començar a dir quelcom de l'esmentada joia, ben dignificada, per cert.

Molt rica devia ésser aquesta Custòdia que dedicà Barcelona al Tresor Infinit, doncs consta que, per honrar-la degudament, en 1366 es fabricava tabernacle, cadira i custòdia en la Seu de Barcelona.

Na Maria de Canet, vídua d'Aymerich, vescomte i senyor de Narbona, en ordenar el seu testament, féu bona recordança de la Custòdia, llegant 5.000 sous a aquella;

per la qual cosa, i a més d'altres donatius que li feren persones molt devotes del Santíssim Sagrament, devia ésser joia de gran preu. Vers l'any 1401 va ésser robada (*).

Pogué fer-se fonedissa la Custòdia, però no pogué ofegar-se l'amor dels barcelonins a Jesús Sagramentat, puix no faltaren ni diners ni joies per a fabricar-li altra Custòdia d'or i argent, que amb gran cura estoja la Catedral. Segons general parer, és obra del segle xv, com també ho és la cadira, tota d'argent i esmaltada.

La Custòdia està formada de tres parts: el basament o peu exagonal; el cos principal, en forma de glorieta, que segueix les línies del peu, amb bon nombre de finestrals, amb sos calats i pinacles, i al mig el viril per a contenir la Sagrada Forma; i, per últim, el cos terminal, consistent en tres pinacles, acabant el del centre amb una creu. En la seva totalitat té molta semblança a un cimbori.

A la Custòdia hi havia dos virils que s'utilitzaven per a posar-hi dues sagrades Formes, l'una al de davant i l'altra al de darrera. Com sia que, amb el temps, semblà del cas corregir certs inconvenients que s'experimentaven, s'acordà tapar el viril posterior i posar sols una Hòstia consagrada, tal com es fa ara, qual acord es prengué el 18 de maig del 1818.

No pot ignorar-se que el donatiu de joies a la Custòdia és penyora d'amor predilecte a Jesús Sagramentat, i en el que hi prenen part els Prelats, les persones de posició social i fins i tot famílies d'humil condició, la qual cosa és digna de tota lloança; però està en pugna amb el sentit estètic, en tota l'extensió de la paraula.

En el segle xix va venir molt prim que la Custòdia fos incautada, i igualment cert és que en 1871 foren robades moltes joies d'aquella, que s'estimaren en unes 25.000 pessetes; però mercès al Senyor, la Custòdia es salvà de la incautació i es recobraren, encara que redimint-les, bon nombre de les joies robades. Les que no es pogueren recobrar, foren substituïdes per altres generosament cedides per devots de la Santíssima Eucaristia i amants de la Custòdia de la Seu de Barcelona.

La cadira que sosté la Custòdia, i que creiem no és el sòcol més indicat per a l'objecte a què se la destina, excepció feta de la seva bellesa, és, sens dubte, el que tal vegada a molts crida l'atenció precisament per ésser una cadira el sostenidor de la Custòdia.

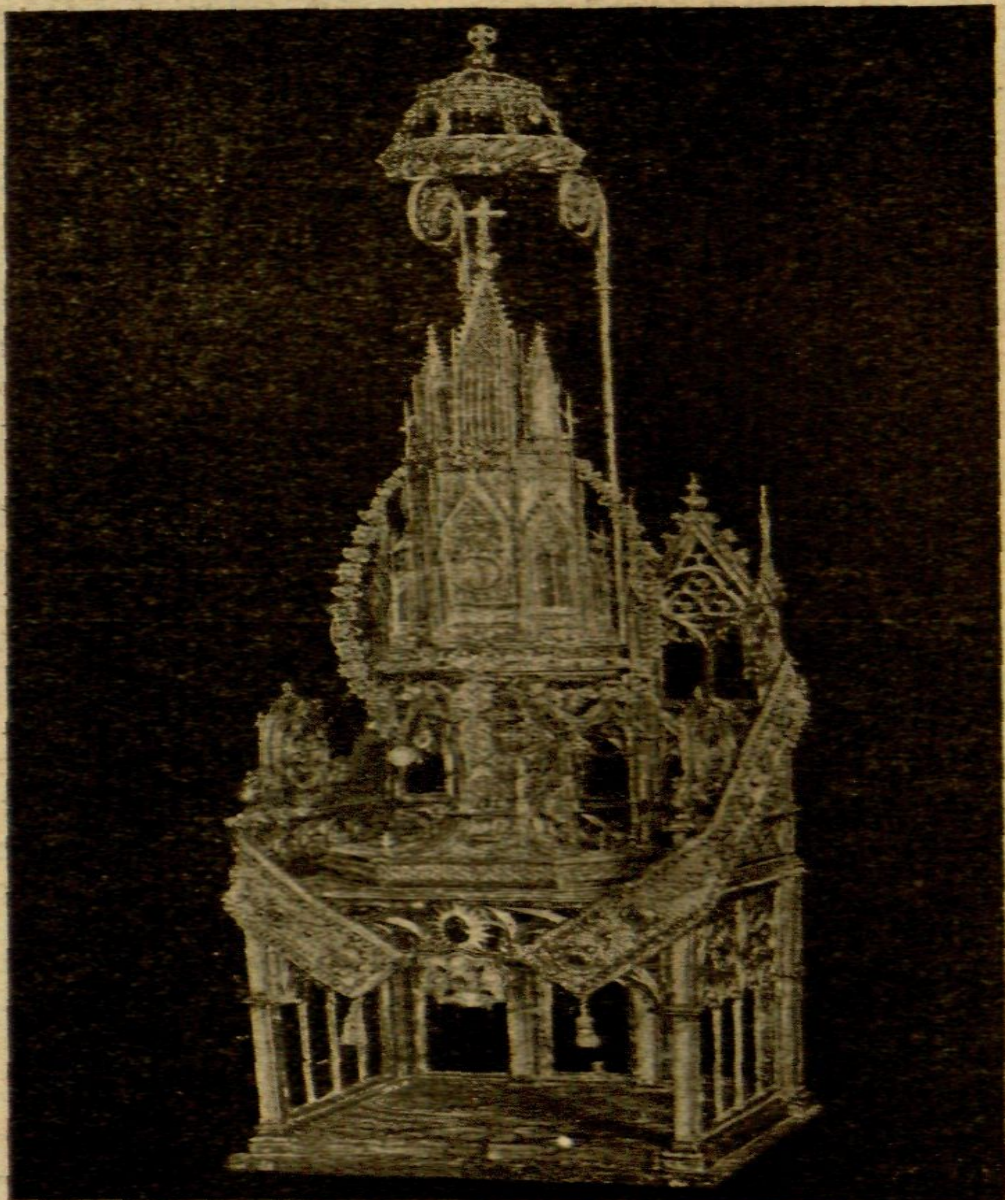
La cadira es portà en la processó feta el dia 11 de

* Arxiu Catedral de Barcelona, *Llibre d'Administració de l'Obra*, de 1401-1403, fol. 16.

maig del 1585 quan vingué a Barcelona el rei Felip i en ella, en lloc de la Custòdia, hi havia el *Vultum Domini*, o sia la imatge de Nostre Senyor.

En 1496 s'utilitzava per a tenir-la a l'altar major, sobre la que s'hi posava la creu major, cosa que perseverava en 1544 i 1578.

En 1596 ja era conduïda a la sagristia, com es llegeix

Custòdia i Cadira.

a l'inventari pres aquest any, on consta que dita cadira es diu que la donà el rei Martí.

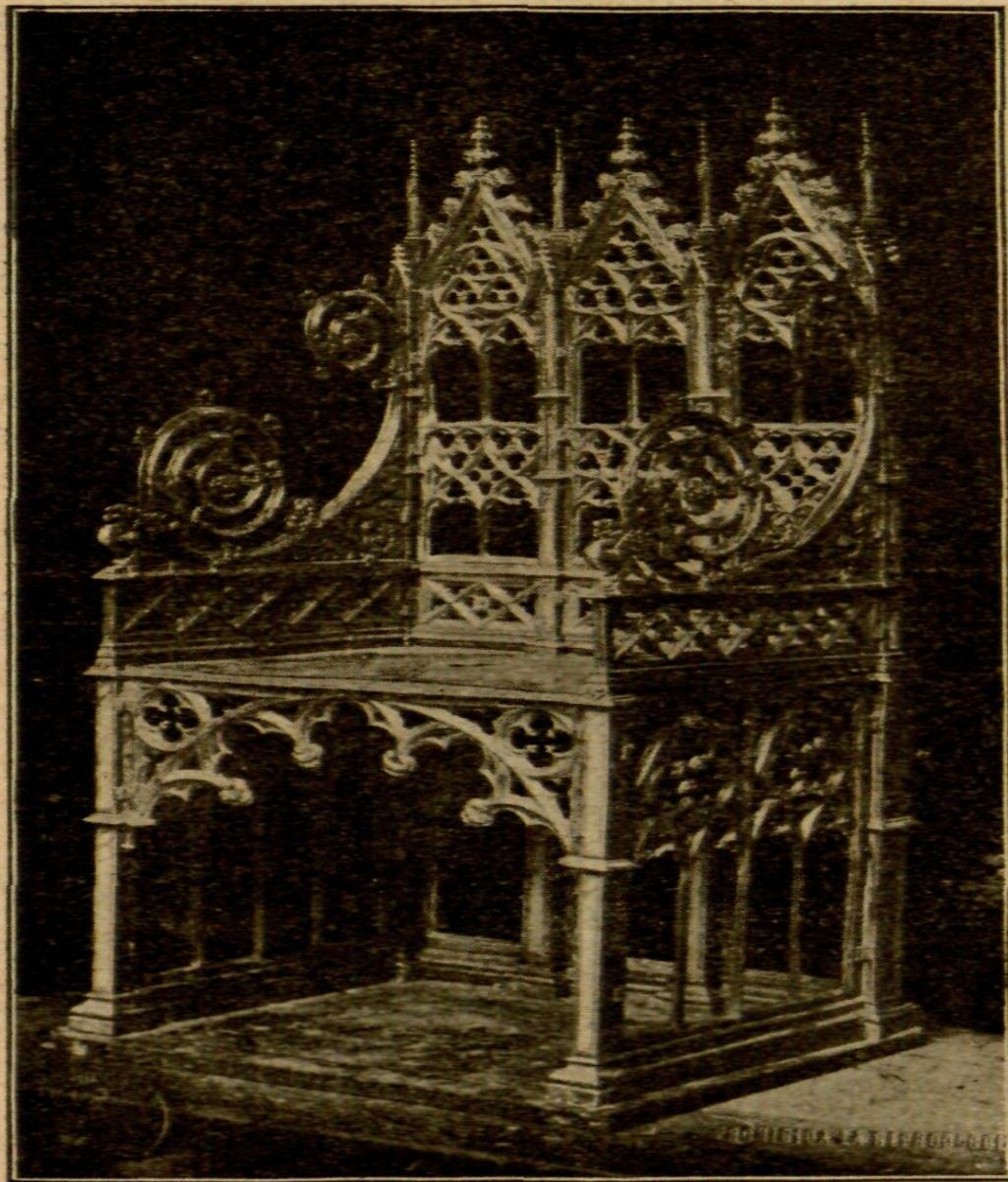
Una faixa de rica tela i embellida amb bon nombre de perles i grana de coral entorna la cadira. D'aquesta cinta o banda, dita del rei Martí, se'n dóna compte en un llibre d'Administració de la Sagristia, on consta que en 1498 hi feren bona reparació varies distingides senyores.

El dosseret té semblança d'una corona imperial i està

sostingut per dues vares d'argent, en forma de bàcul, fixades a la cadira.

El cos inferior del dosseret té la forma d'una corona entorxada. Es esmaltada, i en ella hi ha repetida la paraula SYRA esmaltada de negre, a la que algú hi vol veure un monograma o les inicials d'un nom.

Com sia que a l'inventari es fa esment d'una corona

La Cadira de la Custòdia.

doble, donada per la reina Iolant, tercera muller de Joan I el Caçador (1379-1451), on hi ha set rengles de perles, i, a més, que en altra peça hi ha lletres esmaltades de negre, ¿qui sap si dites inicials fan referència a la generosa donadora de dita corona?

Termena la sumitat de la corona o casquet, amb una rica creu embellida amb moltes pedres precioses.

En quant a aquest capelló, hem trobat una nota de l'any 1523 que diu que a 7 de gener es pagaren 5 lliures

i 2 sous a Joan Grassia, argenter, per tres unces i un quart d'or tirat, "per refermar lo xipallet" i corona de la Custòdia.

Diferents inventaris de la Sagristia de la Seu de Barcelona s'han pres en el decurs dels anys, essent el més antic, que sapiguem, el que es va prendre en 1421 on consta, si bé que prou concís, el de la Custòdia i les seves joies. En ell es llegeix que la Custòdia era magna i la seva alçada era de dos pams i mig i tenia un pam i mig de fondària.

Després d'aquest inventari, pel que nosaltres sabem, segueix, en ordre d'antiguitat, el que es formà en 1522. En aqueix, després de la descripció dels ornaments i joies guardats a la sagristia, s'hi continua la de la joia cabdal, la Custòdia, de la qual, i dels seus joiells, en dóna una descripció, més que minuciosa, minuciosíssima. Una cosa havem notat en els esmentats inventaris, i és que en ells no s'hi continua la cadira, la qual cosa, tal volta, té explicació per no estar al departament de la Custòdia en prendre's l'inventari.

JOSEP MAS, PREV.

Beneficiat de la Seu de Barcelona.

El llorer que va plantar Mossèn Cinto

A l'hort de la rectoria
d'allà a Vinyoles d'Orís
hi ha un llorer que jo diria
trasplantat del Paradís.

Les branques s'obren amb flaires
com volent abraçà el cel,
i és joquer d'ocells cantaires,
de poesia i de mel.

Cada fulla és una aleta
que oscilla com l'encenser,
per la glòria del poeta
Mossèn Cinto Verdaguer.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

L. Pou i Solà.

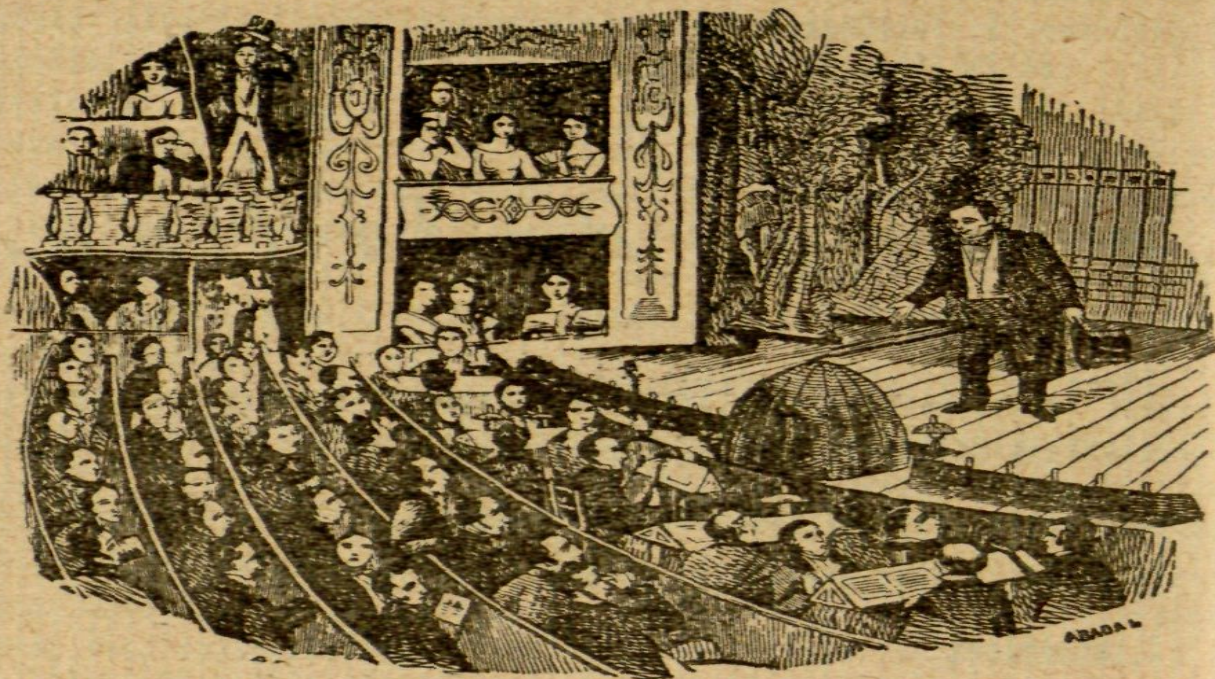
La cançó de la lluna

Deu ales al pensament;
 sigueu aloses de l'alba;
 que els dards de la llum ferí,
 i volen i xisclen
 i xisclen i volen encar més enlaire.
 Xisclem, doncs, i llancem-nos al vent;
 la cabellera esperiada
 s'esquincin tots els vels,
 i es precipiti al fons de la nostra ànima
 aquest polsim d'estels
 i aquest fi plomissol d'ales d'àngels
 i aquest ruixim d'eternitat
 que ungeix i tornassola les cascades,
 i aquests torrents barbollejants,
 i aquesta mar esvalotada
 de visions i pensaments
 al fons de cada gota de rosada.
 I, purs, beguem en la copa de Déu
 i embriaguem-nos d'aquest vi que hi canta!
 I cantem com orats que una febre consum:
 nostra "Alma Mater" a la Dona-Llum!

VENTURA GASSOL

UBB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

(Del poema "La mort de l'Ós").

Josep Robrenyo, l'any 1811, presentant-se per primer cop al públic.

El Teatre Català

I

ANTECEDENTS. — ELS PRECURSORS.

UN conegut historiador del teatre nostrat —Francesc Curet— ha escrit: “El teatre català no té tradicions ni clàssics. Endebades torbaríem la quietud dels arxius amb la pretensió d'enllaçar la relativa exuberància de la dramaturgia catalana d'ara amb les romanalles del passat”.

Així és, en efecte. El Teatre Català, amb tota la seva puixança, és fill de la dinovena centúria i, més concretament, de la seva segona meitat. Això no obstant, ja de temps relativament antics s'ha representat alguna obra en català.

El Teatre, si bé és una institució antiquíssima —els grecs i els romans ja el coneixien—, no prengué increment fins al segle XVI i, encara, a l'escalf de les corts reials. No és, doncs, d'estranyar que Catalunya, havent perdut en aquella època la seva cort, no donés senyals de vida teatral durant aquells primers temps.

No obstant, una altra petita cort s'havia format a València a l'entorn de la reina Germana de Foix, vídua de Ferran II el *Catòlic*. Es allí, a València, on hem d'anar a cercar la primera dada històrica que posseïm del teatre en llengua catalana.

L'any 1524 es representà a la capital que rega el Túria una obra original de Joan Fernàndez d'Herèdia que duia per títol "Colloqui de les dames valencianes". En aquesta obra, a més dels personatges que parlen català, que són la majoria, n'hi intervenen alguns que empenen el castellà o el portuguès.

Posteriorment a aquesta producció, hom no troba gairebé altra cosa que la representació escènica de vides de sants i passatges bíblics i això, encara, en curt nombre. Les obres profanes que els escriptors d'aquella centúria i la següent donen al públic, són ben poques. Mereixen, no obstant, ésser citades en primer terme *Lo Desengany* i *Amor, Firmesa y Porfia*, de Francesc Fontanella, i després *La Conquesta de Mallorca*, de Pere Anton Bernat; *La Batalla de Lepanto*, de Fra Antoni Pi; *Lo Setge de Perpinyà*, de Francesc Satorres i *Claudius*, de Joan Cassador. Resta, encara, la *Comèdia Famosa de la Gloriosa Verge i màrtir Santa Bàrbara*, del popularíssim Rector de Vallfogona, representada l'any 1617.

Del segle XVIII ens han restat, dignes d'esment, les obres *La traslació dels restos de Sant Olaguer*, de Manuel Vega (1702); *La fugida del Duch d'Anjou*, de Josep Ribas (1706); *Lo bon Jesús perdut en lo Temple*, de Francesc Serra; *La glòria de Iluro*, de Josep Rius, i alguna altra.

L'única obra d'aquella època que s'ha mantingut viva a través del temps, ha estat *La Passió i Mort de Nostre Senyor Jesucrist*, aute sacramental atribuït a Fra Antoni de Sant Jeroni, trinitari descalç de Barcelona, qui l'hauria escrit l'any 1792. Probablement, el que féu aquest senyor no fou altra cosa que refondre un text anterior, car hi ha notícies d'haver-se representat a Vic l'any 1752. Aquesta obra, lleugerament arranjada pel poeta figuerenc Damas Calvet, és la que encara es representa anualment a Olesa de Montserrat i Esparreguera. Una altra refundició, eixida de la ploma de Salvador Vilaregut, l'hem vist representar a Barcelona, l'any 1933.

En començar el segle XIX, és quan hom pot parlar amb un xic de propietat de "precursors" del Teatre Català, i àdhuc podem assenyalar noms: Josep Robrenyo i Tort i Francesc Renart i Arús.

Josep Robrenyo era actor de la companyia que a començaments de segle actuava a Barcelona. Allí estrenà en 1805 la seva primera producció escènica: *Lo sarau de la patacada*.

Posteriorment a l'estrena d'aquesta obra, Robrenyo es llançà a la política i féu servir l'escenari de tribuna per a les seves propagandes. Entre les obres escrites per ell amb fins proselitistes —gairebé totes bilingües— cal citar: *El hermano Buñol*, *El Trapense*, *La huída de la regencia de la Seo de Urgel y desgracias del Padre Llibori*, *El Padre Carnot a Guimerà*, *Numancia de Cataluña y llibre poble de Porrera*, *Mossèn Anton en las muntanyes de Montseny* i algunes altres.

Entre els seus sainets cal destacar en primer terme *Lo sarau de la patacada* ja citat i després *Lo arcalde sabater*, *La calumnia descubierta o an Batista y la Carmeta* i *La Unión o la tia Sacallona*.

Francesc Renart, no féu, com Robrenyo, política a dalt de l'escenari. Les obres que ell lliurava a l'escena eren totes elles sainets costumistes i, també, bilingües. Es destaquen de la seva producció, *El pintadó y la criada*, *La Layeta de Sant Just*, *La casa de dispesas*, *Titó y donya Paca* i *Don Manolito o Pau y Visenta*.

Altres autors que donaren obres catalanes a l'escena abans de la definitiva instauració del Teatre Català, foren els següents:

Abdon Terrades, republicà de Figueres, qui l'any 1838 representà la seva obra *Lo Rey Micomicó* de tendències rabiosament anti-monàrquiques.

Antoni de Bofarull i de Brocà, historiador reusenc, autor de l'obra *Lo darrer català*, basada en els fets del 1714.

Francesc de Sales Vidal, autor de *Un engany a mitges* (Vilanova i La Geltrú, 1858) i *Una noia com un sol* (Barcelona, 1861).

Manuel Angelon, periodista lleidatà, autor del drama històric sacro-cavalleresc *La Verge de les Mercès* (Bar-

celona, 1856) i la peça lírica *Setze jutges...* (Barcelona, 1858).

Josep Anselm Clavé, el popular músic-poeta, qui l'any 1858 estrenà al Liceu de Barcelona la seva sarsuela *L'aplec del Remei*.

Eduard Vidal i Valenciano, de Vilafranca del Penedès, autor de *L'aplec de Sant Pau* (Vilafranca, 1859) i algunes altres.

Josep M.ª Arnau, d'Arenys de Mar, qui escriví *Las ametllas d'Arenys* (Barcelona, 1860), *Los banys de Caldetes*, i altres.

I, per fi, Josep A. Ferrer i Fernàndez, periodista barceloní, qui l'any 1860 va escriure i representar les obres, *A l'Àfrica, minyons!*, *Alegoria del desig català*, *Ja hi van a l'Àfrica!*, *Minyons, ja hi són!* i *Ja tornen!* Totes aquestes obres, tenien com a fonament l'entusiasme patriòtic que havia descabdellat la lluita hispano-marroquí que aleshores es desenvolupava en terres africanes.

Un autor que mereix paràgraf apart entre els d'aquella època, i no pas pel seu valor literari, sinó pel que representa, és Joaquim Dimas i Graells qui, després d'haver estrenat a Gràcia *La nit de Sant Joan*, l'any 1850 començà a escriure per al Teatre Odeon —el qual regentà durant vint-i-dos anys— un seguit de peces per a fi de festa, escrites totes elles en català i entre les quals cal citar *Les tres roses*, *Cap geperut se veu lo gep*, *Set morts y cap enterro*, *La festa dels innocents*, etc., etc.

Molts dels autors que acabem d'esmentar, continuaren escrivint per al Teatre Català després de la seva instauració definitiva.

GABRIEL NOGUÉS I PAHÍ.

(Seguirà).

AFORISMES I PROVERBIS

El mal pagès mai té la rella prou llossada.

Els peus de l'hortolà no perjudiquen l'hort.

Com més paor té el ca, més lladra.

Vilanova i La Geltrú.—Carrer de l'Església i campanar de Sant Antoni. (Fot. J. Juncosa).

Vilanova i La Geltrú

P OBLACIÓ, cap de partit judicial del seu nom, d'uns 17.000 habitants, situada a 48 quilòmetres de Barcelona, amb la qual es comunica per carretera i doble via de ferrocarril, doncs a finals del segle XIV es va fer el camí de les Costes de Garraf, únic que hi ha hagut fins 1873 per anar de Barcelona a Sitges i Vilanova.

Està a la vora del mar, i des d'alguns anys, Vilanova, per la seva excellent platja que és llisa i molt bona, es torna un lloc d'estiueig, essent cada dia més gran el nombre de forasters que hi vénen a prendre bany.

Les institucions dignes d'ésser esmentades són: la Biblioteca-Museu Balaguer; Escola Industrial; Col·legi

Samà, de PP. Escolapis, avui Institut Elemental de Segona Ensenyança; Ateneu, Foment, i altres.

Els principals edificis són: la parròquia de Sant Antoni Abat, i torre-campanar, a Vilanova; té erigit un monument a en F. Gumà i Ferran; a La Geltrú, el castell que sembla va ésser construït a les darreries del segle x o a començament del xi, i l'església, l'altar major de la qual és d'excepcional valor artístic. Als afores, s'ha de remarcar, per la seva importància, la masia Parellada, que conté un valuós museu d'art, i el sumptuós parc i palau del senyor Maristany.

Vilanova gaudeix d'un clima sanitós, suau i agradable; el seu terme és pla, i conté una font d'aigua medicinal; és una població molt industrial; i són arreu celebrats els borregos de Cal Caba.

Esportivament, està ben conceptuada, doncs compta amb dues entitats, les F. C. Catalunya i C. S. Vilanova, que posseeix el camp d'esports més espaiós de la comarca. Les activitats juvenils es manifesten realitzant demostracions atlètiques, torneigs, exposicions, acampades, excursions, i altres actes esplendorosos, que són l'admiració de propis i forans.

Mereix l'enhorabona més afectuosa, l'empresa d'un grup de coratjosos vilanovins que fundaren la primera emissora del Penedès (Ràdio Vilanova), i editen una publicació que posa aquesta villa al nivell de les grans ciutats.

A l'extrem de llevant, passant l'inici del port de refugi, i des de la Farola, voltant l'ermita de Sant Cristòfor, comença una població senyorial, tot vorejant els penyalars, roquissers i cales d'ensomni, dominant el *mare nostrum*.

Cap a ponent, la platja preferida per tothom, fa de peanya a la projectada Ciutat-jardí, començada amb jolis xalets, que tenen per fita l'ermitatge de Sant Gervasi.

Vilanova i La Geltrú són dues poblacions separades per una riera i que avui formen un sol nucli d'edificació amb un sol municipi, que ha pres el nom d'ambdues.

MIQUEL FORTUNY.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA

Als colleccionistes de

GOIGS

*fem avinent que tenim un bon
assortit de GOIGS, correspo-
nents a:*

SANTS

SANTES,

MARE DE DÉU

SANT CRIST

etc.

*als preus de **10** i **15** cèntims
cada un, —també acceptem l'in-
tercanvi— en l'Administració de*

CURIOSITATS

DE CATALUNYA

RIERA ALTA, 61. - BARCELONA